

Ideal și acțiune în spirit național: publicistul Octavian M. Dobrotă și situația românilor din Harghita în anii interbelici

Problemele complexe privitoare la situația românilor din zona numită în mod curent "Secuime" (deși mai aproape de realitatea istorică ar fi, după unii cunoscători ai stării de lucruri "Regiunea Secuizată", - teritoriul județelor interbelice Ciuc, Trei Scaune, Odorhei și parțial Mureș) au stat în atenția unor istorici, etnografi, sociologi ai unor reprezentanți ai mass-mediei și, evident și a politicienilor. O autoritate în cercetare, istoricul și filologul clujean este Ion I. Russu, cunoscut în primul rând pentru valoroasa sa lucrare *Etnogeneza românilor-fondul autohton traco-dacic și componenta latino-romanică*, apărută în urmă cu două decenii. Dar i-a apărut relativ recent o lucrare postumă, la care a solicitat și colaborarea cercetătoarei Ioana Cristache-Panait, pentru analiza monumentelor arhitectonice ale zonei, urmărite comparativ cu cele prezente în alte regiuni ale României¹.

Concomitent cu filonul principal al cercetărilor dedicate problemelor de istorie veche, cercetătorul clujean a urmărit, cu pasiune și tenacitate, timp de decenii, mărturiile privitoare la prezența, ponderea, locul și rosturile populației românești din răsăritul și sud-estul Transilvaniei. În dinamica conviețuirii și raporturilor cu populația secuiască maghiarofonă a acestei zone. Pornind de la cunoașterea și relevarea antecedentelor istorice antice și medievale, urmărind dovezile prezenței la venirea și așezarea secuilor, raporturile social-economice, juridice, etnice și lingvistice statornicite între români și secui în decursul Evului Mediu, cercetările lui Ioan I. Russu se concentrează - îmbinând fericit rezultate și metode de studiu filologice cu cercetările de istorie veche, asupra ultimelor trei secole. Prin folosirea unor surse informative mai bogate este înlesnită o abordare cu șanse sporite de reușită a chestunii proporției reale a populației românești din această parte de țară, supusă unui proces accentuat de disimilație națională. Cu recunoșterea și temutul său spirit critic (cercetătorul clujean dr. Ladislau Gyemant), Ion I. Russu relevă cu îndreptățire tendințele marcante din istoriografia maghiară din epoca dualistă și din

anii interbelici, înspre o minimalizare a ponderii și rolului populației românești din părțile secuiești, înspre o justificare prin mijloace științifice a unor interese politice de dominație și deznaționalizare.

Socotindu-și cu modestie lucrarea *Români și secuii*, ca și "*schiza provizorie în patru capitale*", savantul clujean a trasat cu multă clarviziune un program al cercetărilor viitoare, care să ofere "*o adevărată istorie a așezărilor și populației*", pledează pentru o "*amplă cercetare monografică*", urmărind nu numai diverse documente istorice, pentru a analiza asimilarea lentă și cea forțată, și a accentuat analiza lingvistică, arătând importanța studierii antroponimelor și gentilicelor. Atât înainte de 1918, cât și după întregire, unele preocupări de "*radiografieri*" a stării românilor din această zonă le-a avut și Nicolae Iorga. Recomandă participarea la acest efort de explorare, pe lângă istorici și a geografilor, sociologilor, etnografilor, ca și a unor intelectuali din județele zonei². Tot în anii interbelici și-au desfășurat activitatea și alți istorici (Popa-Lisseanu, Sabin Opreanu, Ștefan Metex și alții), etnografi, etnologi, biologi (în contextul cercetărilor bio-rasiale specifice acelor ani). Procupările de cercetare istorică continuă și astăzi, urmărind relațiile interetnice, ca și cele din domeniul sociologiei, urmărindu-se elementele de menținere a identității minorității române, ca și situația generală a românilor. Este cazul lucrării d-nei. M. Cobianu-Băcanu, *S.O.S. Români din Harghita și Covasna*³, dar și numeroaselor studii ale d-lui. dr. I. Lăcătușu și altor cercetători locali.

Studiile, respectiv articolele realizate de unii intelectuali români locali, ziariști, activiști culturali sau reprezentanți ai administrației publice locale - pentru anii interbelici, sunt apreciate de Ion I. Russu ca parțiale, lipsite de metoda de suprafață și insuficient documentate. Cauzele unei asemenea stări de fapt erau numeroase (unele vom încerca să le schițăm și noi după sursele de care dispunem).

În anii interbelici, în Ordohei au desfășurat activități de acest gen Octavian M. Dobrotă, I. Steriopol, I. Salantiu, M. Cionca, alături de alți

intelectuali din Trei Scaune, Ciuc și Mureș. Pierderile catastrofale suferite de populația românească timp de 2-3 secole în Secuime, fenomen social-istoric straniu, dacă nu paradoxal pentru epoca modernă, nu se putea recupera cu “*reromânizarea*” înțeleasă ca revendicare și recuperare a pierderilor de populație - într-o anumită postură ca fenomen demografic și etnic-confesional, interesant însă și după manifestările sale politice și propagandiste. În acest sens, Octavian Dobrotă arată într-un articol al său din *Glas Românesc în Regiunea Secuizată* (nr. 184 din 10 aprilie 1936) “... nu vrem să românim nici un ungar, cerem însă *reromânizarea secuizaților*”, deci acțiuni de reducere la matcă a românilor care “și-au pierdut graiul strămoșesc și astăzi declară în limbă străină (maghiara) că sunt români”. Actul de restituire începe sporadic în anul 1930 de autoritățile românești prin “Astra”, biserică, școli, presă, conferințe, etc. În cadrul unui remarcabil și deplin justificat interes și entuziasm colectiv, a rămas însă adesea, după cum se remarcă, o manifestare a intențiilor de tip general, abstract⁴. De fapt, întregul context al derulării acestor activități - atât climatul social-politic intern, cu dificultăți de ordin obiectiv și subiectiv, dar nici conjunctura politică internațională și situația militară, la sfârșitul anilor 30, nu era favorabilă unor asemenea inițiative.

O. Dobrotă a trăit 16 ani în Odorhei activând ca ziarist și profesor între anii 1923-1940. În anul școlar 1923/1924 era profesor la liceul “Șt. O. Iosif” din Odorhei, însă a funcționat mai înainte și la Deva (are un material adresat elevilor liceului “Decebal” din Deva, publicat în anuarul acestui liceu). Activitatea sa este reflectată sintetic într-un manuscris pe care l-a finalizat în anul 1976 la Timișoara, intitulat *Strană de strigăt românesc*, de aproximativ 450 de pagini dactilografiate. Aici concentrează reflecții asupra anilor 1930-1940 (parțial și înainte de anul 1930), fragmente selecționate din articolele apărute în publicațiile al căror ziarist și director a fost, opinii ale unor personalități politice, bisericesti, științifice, păreri aparținând unor confrăți zariști, reprezentând mass-media din multe orașe ale Regatului României.

La frageda vârstă de 18 ani trebuie să-și întrerupă studiile și să îmbrace hainele militare ale Imperiului bicefal austro-ungar, iar după o instrucție de aproximativ un an este trimis la Sarajevo, orașul unde s-a produs incidentul care a declanșat prima conflagrație mondială.

A ajuns apoi la Cetinje (Munte negru), pe frontul din Volhina rusească și apoi pe frontul italian. Aici, pe fronturi “...(trebuia-n.n.) să aperi, cu focul tunului, o situație străină sufletului tău, tot latin, față de dreptatea fraților tăi de sânge... Căznindu-te să-ți aperi cumva și propria viață”. Finalul fericit (și dorit) al marelui război a permis tânărului combatant să participe la grandioasa Adunare Națională de la Alba-Iulia. Nu după mult timp, era trimis cu unitățile dincolo de linia de demarcație fixată de Antanta în vestul Transilvaniei și participă la campania armatei române, care, conform obligațiilor asumate față de aliați, neutraliza belicoasa Ungarie roșie, condusă de Bela Kun care, în înțelegere cu bolșevicii ruși și ucrainieni, amenința interesele României întregite. Acești ani sunt evocați în *Frânturi din gândurile destinate foștilor mei elevi, reîntâlniți la Odorhei, la 40 de ani de la absolvirea liceului* (7 iulie 1979)⁵.

Din anul 1925, în Odorhei apare ziarul *Harghita*, bilingv (româno-maghiar), prima publicație în limba română din zonă. Începând cu anul 1930, apare ziarul *Secuimea* și, din ianuarie 1935, *Glas Românesc în Regiunea Secuizată*, sub direcția lui O. Dobrotă, membru al Societății Zariștilor Români din Transilvania - în total 277 de numere. A doua publicație avea ca subtitlu *Organ de luptă românească și de documentare asupra Românilor secuizați*, fiind dedicată acțiunii de recuperare a românilor secuizați (maghiarizați), altfel spus, înstrăinați prin diverse metode și procese de asimilare. O. Dobrotă a profesat un naționalism constructiv, arătând o înțelegere constantă și preocupare pentru interesele omului de rând, căci, spune el în “*Credo*”-ul său, intitulat “*Am strâns acest mănunchi de pagini..*”, “...noi, cei mici, cunoaștem cinstea în gând, în vorbă și în fapte”, “*în contradicție cu parazitismul antinațional, dușmănos prin întrea-ga-i ținută intereselor țării, ca și, mai ales, a reprezentanților lor localnici (unii) dintre ei fiind inocenți parazitari și abuzivi*”.

Este o realitate faptul că nu a făcut concesii, nici compromisuri cu reprezentanții partidelor politice și nici a administrațiilor vremii. În paginile publicațiilor sale prezintă informații care să constituie “*balsam, îmbărbătare venită de la frații mai mari (profesori universitari, academicieni, publiciști de marcă), dezinteresati în cancanurile politice*”. Reromânizarea ar fi avut efecte dacă ar fi activat toți prefectii, prim-pretorii, notarii, revizorii, profesorii și învățătorii,

imediat după instaurarea administrației românești și nu doar sporadic, cum s-a încercat în anii 1935-1936. Concomitent se manifesta "confesionalismul preferențial" și s-a menținut un climat de sterilitate intelectuală, "trăind viața în steapă nelucrare", fapt care n-a produs "resurecția românească". Guvernele au aplicat mai mult paleative decât măsuri efective și reînnoirea "metodei cârpelii". Dar vină au și românii din Secuime, care "s-au restrâns doar la dorințe și cereri... până când nu vor alcătui un program serios și nu vor aduce ei înșiși toate jertfele" (cei cu stare materială, mai ales), "singura cale de a depăși marasmul"⁶.

Era firesc ca memoriul românilor din Odorhei să găsească toată simpatia guvernului prezidat de Gh. Tătărescu, care declara că sprijină "resurecția din Secuime". Liberalii căzură de la putere și rămase doar "simpatia" și "hotărârea". Aceste declarații, ca și altele de aceeași factură, arată că "democrația românească este o pepinieră de demagogi, iar o caracteristică a ei este lichelismul" (prof. secundar Ioan Banu, Odorhei). Tot paradă de vorbe a făcut și ministrul liberal al Învățământului, dr. C. Angelescu, ca și Al. Lepedatu, secretarul de stat Cancicov, dar și un prefect de Odorhei, care "a deziluzionat prin jocul politic și mascara de vorbărie". Nu s-au finalizat nici intervențiile deputaților liberali, avocații M. Constantinescu (Odorhei) și dr. A. Baci din Tg. Mureș, care, neprimind răspunsuri la problemele ridicate guvernului nu au făcut interpelări parlamentare, așa cum au declarat⁷.

Din partea opozițiilor liberalilor, național-tărăniștii, Octavian Dobrotă constată manifestarea unor duplicități ("cârdășii") politice între V. Solomon, prefectul S. Balint și un oportunist maghiar, E. Rhely, conducător al unui Partid Maghiar Democrat (partid de manevră), care se prezenta ca filo-român și a ajuns, negociind în zonă deputat, iar în anul 1929 primar al Odorheiului, arătând abilitate, cu bani proveniți din sumele pentru alegere (și nu numai), cumpăra unele simpatii și își crea unele obligații, inclusiv cu bani primiți de la țărăniști, a căror conducere a lăsat "mână liberă" reprezentanților locali. Ulterior, se debarasă de tutela țărăniștii - mult timp îi cânta osanele prefectului Balint, pe care îl flata ca "politician cu vederi largi". În calitate de primar, în anul 1929, Rhely dispune introducerea limbii maghiare în primăria Odorheiului, încalcând dispozițiile Ministerului de Interne. Aceasta din urmă ar fi folosită în paralel cu limba

română, corespondența oficială trebuia să conțină extrase, etc. (cu precizarea că nefolosirea va atrage sancțiuni disciplinare). Secretarul general al primăriei, Petru Cațavei, a refuzat să contrasemneze ordinul și se adresă ministerului. De aceea a fost persecutat și trebui să se prezinte personal la secretarul de stat Mirto, ca situația să revină la normal⁸. A "jucat" un rol distinct și Partidul maghiar al contelui Bethlen, cu care și menționatul Rhely era în relații strănse; acest partid avea revendicări îndrăznețe și "jongla subiectiv" (Ioan Avram) cu suportul său electoral, urmărind să câștige mandate, practicând "o permanentă mistificare" și folosea în interesul său procedeele democrației politice, însă practica un "iredentism naiv" și susținea obiective revizioniste. Combaterea acestor tendințe cerea mobilizarea de "elite morale și intelectuale, (manifestarea) abnegației, dezinteres, muncă asiduă", care, din nefericire, nu s-au concretizat⁹.

Eforturile unor modești ziariști de la gazetele din Ciuc, Sf. Gheorghe și Odorhei - *Ținuturi Secuizate, Gazeta Ciucului, Oituzul, Glas Românesc*, au rămas fără răsunet. Guvernele țării nu-i susțineau moral, dar și material, iar presa locală de limbă maghiară, datorită unor "inginerii politice" - ca cea mai sus menționată, urmărea, desigur, atragerea voturilor minorității maghiare - de fapt, majoritară în zonă, în cadrul "pertractărilor" politice¹⁰.

În paginile publicațiilor din Odorhei s-a urmărit și chestiunea vechimii, existenței istorice și predominării numerice a românilor autohtoni (majoritatea asimilați în timp), mijloace de regăsire a identității lor, dar și greșelile, lipsurile și reflexe ale politicianismului. Și-au făcut cunoscute opiniile intelectuali de frunte, ca Onisifor Ghibu, Sabin Opreanu - din Cluj, prof. dr. Popa-Lisseanu, Simion Mehedinți, Ștefan Mețes, Atanasie Motogna, care au adus argumente dezinteresate, pentru a mări interesul autorităților pentru zonele unde se intensifica maghiarizarea și se accentua chiar amenințarea la adresa suveranității țării. N. Iorga scrie despre "Reromânizarea în Secuime" și despre românii secuizați (maghiarizați) în mai multe rânduri, dar ia poziție și față de atitudinile lui Mussolini. (rezumat, cu titlul "Dl. prof. N. Iorga despre Mussolini"), prof. univ. I. Lupaș scria "Răspuns d-lui. Mussolini" și se publică și "Expozeul prof. M. Manoilescu, ministrul externei". Se publicau desigur și opiniile capilor bisericești, respectiv a patriarhului Miron Cristea și a

mitropolitului Nicolae Bălan, în legătură cu interesele națiunii. S-au publicat extrase din articolele lui R. Seișanu, de la *Universul* (între altele *Au dispărut secuii*), ale lui Horia Stanca (*Resurectia românismului*), dar și părerile lui Aurel Gociman, de la Cluj - președintele Ligii Antirevizioniste, în legătură cu asasinatele politice din câteva localități din Munții Apuseni, instigate din Ungaria. Se evidențiau aprecierile unor ziare din București - *Curentul* și *Reforma*, timișorene - *Redeșteptarea* și *Viata Ilustrată*. În legătură cu presa română din Odorhei, dar și din materialele publicistului sighișorean, profesorul Horia Teculescu, nu s-au ignorat nici munca și inițiativa unor oameni de suflet, intelectuali din zonă.

Diverse condiții au influențat negativ acțiunile proiectate de "reromânizare", iar unii factori au făcut doar declarații formale de acțiune. Între anii 1921-1940, la prefectura Odorhei s-a făcut de 25 de ori oficiul de "predare-primire", în funcție de câștigătorii campaniilor electorale. Între cei numiți - O. Dobrotă, au fost unii fără calitate, dar și fără pregătirea necesară (economică și administrativă n.n.), care s-au înconjurat de subalterni supuși - mulți minoritari, alți necunosători ai stărilor de lucruri, toți preocupați de exploatarea diverselor capitale de buget, opresând categorii care nu puteau riposta la acte arbitrare (cazul văduvelor de război), verificările fiind făcute de delegați ai Ministerului de Interne, "sensibili" la diverse atenții. Semnificativ pentru înțelegerile de culise e faptul că Partidul maghiar, așa de grijuliu în alte privințe, n-a reclamat niciodată afaceri necinstite, fiind el însuși interesat în aceste aranjamente, participând pe listele electorale în alianțe cu liberalii sau cu național-tărăniștii. Preoți români au folosit, datorită lipsei de preocupare a autorităților, mult timp capele improvizate, iar preoți noi au venit în județ abia în anul 1936¹¹. Preoți ortodocși erau vreo 4-5 la număr în tot județul și erau ținuti în umbra prefecturilor, având și alte ocupații (revizor școlar, sau activități de desfacere-comert), mărturie că oamenii bisericii erau în afara preocupării reale a autorităților.

Se arată că în cele 150 de comune din Odorhei nu funcționau nici 5% învățători români, iar în funcția de revizor școlar a funcționat o perioadă o persoană care, a "stigmatizat cu trădătorii de patrie pe acei învățători români care s-au retras oclulă cu armata română". Cu deplină justificare, preotul (și învățător totodată) Ioan Popa din Oarghes

cerca ca școala "să fie românească", în sensul de a avea învățători stabili, cărora să "li se ceară cât mai mult posibil, în schimb să fie recompensați, iar nu expuși la milă și ajutor". În 16 ani, arată el, pe la școala primară din menționata localitate s-au perindat vreo 30 de învățători¹².

Liceul românesc din orașul reșdintă de județ a ajuns, la un moment dat, loc de refugiu pentru unii clevi cu "protecție", care, neavând loc în liceele din Capitală sau din alte orașe (datorită slabei pregătiri sau situației proaste pe plan disciplinar - n.n.), primeau burse de stat și promovau clasele pe bază de intervenții. Fii ai celor secuizați (O. Dobrotă) erau doar doi la număr, iar la un moment dat, sub ministeriatul lui Dimitrie Gusti, s-a pus problema desființării unor școli secundare publice. Atunci unele ziare au susținut că menținerea lor s-ar justifica pe motive economice și gospodărești, nu naționale. Nici încadrarea cu personal nu era cea mai potrivită, intervenind influențe mai mult sau mai puțin suspuse.

În administrație, situația dovedea practica carea acelorași jocuri de interese. R. Seișanu, în *Universul* din 21 aprilie 1936, arată că în acțiunea de "reromânizare" nu s-au înregistrat progrese și principala cauză a acestei situații o constituia menținerea vechiului aparat administrativ (anterior lui 1918 - n.n.) și practicarea unor metode "netransparente". În Sfântu Gheorghe erau 16 funcționari maghiari în primărie și 8 români, în Târgu Secuiesc 16 și respectiv 8, în Miercurea Ciuc 12 și 2, la fel în Odorhei (total 70 funcționari maghiari și 12 români), iar în localitățile rurale ale Odorheiului erau 224 maghiari și 96 români. În anii interbelici, orașul Odorhei nu a avut primar român.

Au fost prea puțini și șefii administrației care și-au onorat funcțiile. Între cei cu prestanță a fost dr. Macedon Ciovică care, ca prim-pretor, fără a lua în seamă revizorul școlar, a strâns în jurul său notarii și învățătorii, construind în câțiva ani în plasa Ocland biserică, sprijinind reînființarea de noi parohii și a adus noi preoți. Din nefericire, aceste progrese - atâtea câte au fost, au fost anihilate de ocupația hortystă a anilor 1940-1944, consecință a dictatului de la Viena¹³.

În cuvântărea de dechidere a adunării eparhiale din 16 aprilie 1937, I.P.S. Sa Mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan evoca acțiunea desfășurată de Biserica Ortodoxă în zona arcului carpatic, prin acțiuni specifice, confesionale și pastorale. Din singurul pro-

topopiat (ortodox) aflat la Brețcu s-au constituit două: la Sfântu Gheorghe și Târgu Secuiesc, iar ulterior, după multe eforturi, se înființă și al treilea protopopiat, la Odorhei. S-a manifestat transpunerea în realitate a punctului de vedere care susținea rolul prioritar al instituției bisericești ca factor spiritual, educativ și de menținere a identității indivizilor¹⁴.

Prefigurarea încheierii activității publicistice a lui Octavian S. Dobrotă se contura încă din anul 1939. O primă suspendare a *Glasului Românesc* a venit după publicarea articolului "Încurajați-i fraților, căci noi tot nu descurajăm", în care a înfierat ostilele și necugetatele îndemnuri ale lui Benito Mussolini, cu promisiuni pe seama Ungariei, referitoare la revizuirea granițelor nu doar a României, dar și a altor state din spațiul fostului imperiu bicefal. Tot atunci era suspendată și o altă publicație locală *Turda*, din orașul omonim. A doua suspendare se produse odată cu publicarea, în aprilie 1939, a articolului "La Pesta", în care se afirma că armata română cunoaște drumul capitalei Ungariei din anul 1919. Această aluzie a fost de fapt motiv al suspendării, căci "s-au încălcat normele de politică externă ale guvernului"¹⁵. Situația politică a României se înrăutățea pe plan extern, climatul intern era de asemenea încordat. Cenzura își spune cuvântul, comandată de prefectul de atunci al Odorheiului, colonelul în rezervă I. Pleșoianu, care-l înlocuise pe dr. Emil Pop. Pleșoianu nu i-a aprobat tipărirea unei modeste broșuri "Românii secuizați și Regiunea secuizată", motivând că nu e în acord cu unele izvoare istorice ungurești și, în plus, că polemizează cu profesorul universitar Ioan Nistor de la Cernăuți. Pentru a plasa răspunderea și a nu-și indispuce superiorii, recomandă (și expedie actele) unui subsecretar de stat de la Ministerul Propagandei din București. Ca urmare, O. Dobrotă se adresa în 18 iulie 1940 ministrului de resort, profesor Nichifor Crainic, protestând contra acestei cenzuri arbitrare, făcută în plus și într-un județ cu asemenea probleme. Nu primi răspuns la cererea de audiență, dovadă a premeditării refuzului exprimat¹⁶.

Se continuă o "luare de poziție" anterioară, căci ziaristul afișase la redacția *Glas...* ului un comunicat al Parchetului Militar al Corpului II de Armată, difuzat de Radio București la 30 noiembrie 1939, în legătură cu împușcarea lui Zelea Codreanu și a unora dintre apropiații săi. Afișul a fost înlăturat de maiorul comandant al jandarmeriei și șef al poliției județului

Odorhei, iar Dobrotă cercetat pentru că a cerut rezidentului regal din Alba-Iulia cercetarea cazului său. În septembrie 1939 i se comunică oficial că este suspectat de colaborare cu legionarii. A contribuit la această învinuire (neprobată, evident), faptul că, în calitate de vicepreședinte al Ligii Antirevizioniste locale, a ținut o conferință publică după împușcarea lui Moța și Marin în Spania, în anul 1937, când au fost aduși și înmormântați cu ceremonie în țară, dar, acest act era un gest minor pe lângă diverse manifestații ale unor organizații politice, respectiv și de alt gen (inclusiv în mediile universitare). Pentru oficialii incomodați de oameni ca Dobrotă, a fost prilejul de replică. La începutul lunii septembrie 1939 acesta era concentrat la școala de artilerie de la Timișoara, iar la începutul lunii octombrie era percheziționat atât la domiciliu în Odorhei, cât și la redacție, fără a fi descoperite nici un fel de dovezi. A avut șansa, astfel, de a nu fi vizat de măsurile represive luate, când au fost împușcați câte 2 legionari pe fiecare județ și alții au intrat în detenție¹⁷. Oricum, la 10 august 1940 apărea ultimul număr al *Glasului Românesc* la Odorhei.

Gama temelor trasate în *Glas Românesc* este diversă. În problemele de politică externă se publicară articole care fac aprecieri asupra politicii Italiei mussolinene față de România (aparținând lui N. Iorga, lui I. Lupaș), sau expunerea (selectivă) a ministrului Manoiilescu, atitudinii ale conțelului Bethlen, șef al Partidului maghiar, unele aspecte de politică ungară, ecouri ale acestor chestiuni în parlamentul englez. În acțiunile cu caracter antirevizionist - legate însă de inițiativele de reromânizare, în afara unei intervenții a lui Aurel Gociman, (menționată anterior) se prezintă opinii ale lui Nicolae Iorga despre românii secuizați (în Parlament, dar și în Academia Română), opinii ale universitarului clujean Sabin Oprea, ale lui Atanasie Motogna (Cluj), unele aspecte de politică locală, sau românizarea numelor de localități din zonă.

Un loc distinct îl ocupau problemele care tratează chestiunile Bisericii - protopopiatele, starea parohiilor și situația preoților, "Frăția Ortodoxă" de la Sibiu și inițiativele ei, raporturile credință-morală, cheltuielile privind învățământul și educația. În legătură cu raporturile demografice și etno-religioase din Secuime, se urmăresc unele aspecte ale originii secuilor și istoriei lor (la Popa Lisseanu, St. Metes), continuarea deznationalizării minori-

tății românești (la R. Seișanu, P. Chinezu), dar și originea (etimologică) unor toponime locale și relațiile dintre numele de localități și modificările etno-culturale și religioase intervenite în decursul timpului în interiorul comunităților.

Ceea ce au început a întreprinde O. Dobrotă și alți câțiva inimoși confrăți ai săi rămân în atenția unor cercetători contemporani: istorici, sociologi, specialiști în demografie, etc. O parte au fost anterior menționați. O contribuție valoroasă și-a adus în

acest sens și dr. Ioan Ranca de la Tg. Mureș, care a urmărit într-un prim volum antroponimele românești din scaunul Mureșului - între anii 1699-1821, iar în volumul al doilea tratează zona Odorheiului și alte părți din Secuime. Interesul pentru decantarea adevărului istoric obiectiv este puternic azi, când au dispărut unele obstacole în calea cercetării, dar se cer depășite unele clișee de interpretare și, mai ales, aplicarea consecventă a principiului vechi "sine ira et studio".

Note

1. ION I, RUSSU, *Românii și secuii*, Editura științifică, București, 1990;

2. L. GYEMANT, *Cuvânt înainte*, la I.I. RUSSU, lucr. cit., p. 9-14, Preocupări ale lui N. Iorga le-am urmărit în *Opinii ale lui N. Iorga privitoare la situația românilor din Harghita în perioada interbelică*, de N.V. Fola, în *Lumea carpatică*, Suceava, volum I, fascicol 1, martie-mai 2002, p. 72-75;

3. M. COBIANU-BĂCANU, *Românii minoritari din Harghita și Covasna. Despre o posibilă strategie a păstrării proprii lor identități naționale*, în *Revista română de sociologie*, nr.3-4, an X, 1999;

4. La I.I. RUSSU, lucr. cit., p. 134-135;

5. *Glas Românesc în Regiunea Secuizată*, nr. 150 / 24 ian. 1935;

6. Articolul "Resurecția din Secuime", după *Națiunea Română*, Cluj, 13 aprilie 1935, reluat în *Glas Românesc...*, nr. 159 / 1935;

7. Prof. I. BANU, *Doctrina națională în ținuturile secuizate*, în revista *Țara noastră*, ca și subcapitolul din manuscrisul *De ce nu s-a realizat reromânizarea chiar în marginile posibilităților reduse, ce existau?*, în *Glas Românesc...* (câteva selecțiuni din articole);

8. Pentru o politică mai românească, din capitolul *Ceva din ale târgoveților politici ai neamului*, în *Glasul Românesc...*, nr. 189 din anul 1936 și prof. Serban Cornilă, *Un președinte al Comisiei interimare a orasului Odorhei încearcă să introducă cu ajutorul prefectului român limba română în administrație*, în *Glas Românesc...* nr. 187/1936;

9. Învățător I. AVRAM, *Partidele politice și problema românilor secuizați*, în *Glasul Românesc...*, nr. 186/1936;

10. Prof. I. BANU, *Doctrina națională...* în *Glas Românesc...*, nr. 160 din 9 mai 1935, capitolul *Ceva din ale târgoveților politici...* și prof. SERBAN CORNILA, *Un președinte al Comisiei interimare...*

11. O. DOBROTA, capitolul din manuscris, "Am scris acest mănunchi de pagini..."

12. *Glas Românesc...* nr.187/1936;

13. O. DOBROTA, capitolul din manuscris *Dor și zbucium de român...*

14. Ibidem, capitolul *Secuții sunt români secuizați*

15. *Glas Românesc...*, nr. 199/1938;

16. Capitolul din manuscris *Dor și zbucium de român*

17. Ibidem.

Abstract

Ideal and actions in national spirit; the journalist Octavian M. Dobrotă and the situation of the romanian minority from Harghita in the period between the two wars

Because of the intolerable situation of the Romanian minority, in this part of the country was born the ideas of "re-romanisation"; more precisely, the refinding of ethnical, national, cultural and religious identity of those who had lost their nationality, being pushed away from Romanian communities. There are planned not only the internal national and local elements, but also the external unfavorable influence which curbed and shattered initiative belonging to some intellectuals from the region - the case of the journalist Octavian M. Dobrotă, whose the horrid autocrat ends them up at Vienna in august 1940.

Dr. Nicolae Victor Fola